

DENEME

Bir yazarın herhangi bir konu üzerinde görüş ve düşüncelerini iddiasız, kesin kurallara varmaksızın anlattığı yazılara **deneme** denir.

- Denemede konu sınırlaması yoktur. Yazar istediği konuyu ele alıp işleyebilir.
- Yazarın anlattıklarını kanıtlama kaygısı yoktur.
- Yazar kendisiyle konuşuyor gibi bir anlatım kullanır.
- Anlatılanlar kesin bir sonuca bağlanmaz.
- Denemede alabildiğine kişisel ve kendine özgünlük vardır.

Örnek

Yalnız yaşamının bir tek amacı vardır sanıyorum; o da daha başıboş, daha rahat yaşamak. Fakat her zaman, buna hangi yoldan varacağımızı pek bilmiyoruz. Çok kez insan dünya işlerini bıraktığını sanır. Oysaki bu işlerin yolunu değiştirmekten başka bir şey yapmamıştır. Bir aileyi yönetmek bir devleti yönetmekten hiç de kolay değildir. Ruh nerde bunalırsa bunalsın, hep aynı ruhtur; ev işlerinin az önemli olmaları, daha az yorucu olmalarını gerektirmez. Bundan başka, saraydan ve pazardan el çekmekle hayatımızın baş kaygılarından kurtulmuş olmuyoruz.

MAKALE

Herhangi bir konuda bilgi vermek veya bir gerçeği savunmak için yazılan yazılara **makale** denir.

- Makalenin temel ögesi fikirdir.
- İnceleme ve araştırmaya dayanır.
- Bir tezi savunmak, desteklemek amacı taşır.
- Makalelerde bilimsel verilerden yararlanılır.
- Gazete ve dergi yazısıdır.

Örnek

İnsanlar, evreni keşfetme hayallerini hayata geçirmeye başladıklarından beri, Dünya'nın dışında da izler bırakıyor. Ruslar tarafından 1957 yılında fırlatılan ve dünyanın ilk yapay uydusu olan Sputnik 1'den sonra uzaya yaklaşık 6000 uydu gönderildi. Ancak bu uyduların sadece 1000'e yakını şu an hizmet vermeye devam ediyor. Bu, uzayda bol miktarda çöpümüz olduğu anlamına geliyor. (...) Dünya'nın etrafında hareket eden parçacıkların büyük kısmı insan kaynaklı atıklar sonucu ortaya çıkıyor. Bu nedenle yörünge kalıntıları olarak da isimlendiriliyorlar. Yörünge kalıntılarının büyük kısmı tekrar Dünya'ya düşmesine rağmen bir kısmı Dünya'nın etrafında hareket ediyor.

FIKRA (KÖŞE YAZISI)

Bir yazarın, herhangi bir konu üzerinde, kişisel anlayış, görüş ve düşüncelerini güzel bir üslupla, hiçbir kanıtlama gereği duymadan anlattığı yazı türüne **fıkra** denir. İki tür fıkra vardır: Gazete fıkraları, nükteli hikâyecik türündeki fıkralar. Yazı türü olarak "gazete fıkraları" kabul edilmektedir. Gülmece yazılardan olan fıkraları, gazete yazı türü olan fıkrayla karıştırmamalıyız.

- Gazete yazısıdır.
- Yazar düşüncelerini kanıtlama yoluna gitmez.
- Dil doğaldır. Günlük deyimlere, yer yer nükteli sözlerle yer verilir.
- Okuyucuyla sohbet ediyormuş havası hakimdir. Anlatım senli benlidir.

Örnek

Çocukların ve gençlerin okuması için gerekli olan kitapların bir listesini çıkarmak üzere son aylarda MEB'in, ilgililer arasında bir ön araştırma yaptırdığını duyduk. Mahiyetini tam bilmemekle beraber böyle bir listenin ilk ve ortaöğretim öğrencileri dikkate alınarak hazırlatıldığını tahmin ediyorum. Güzel ve yerinde bir teşebbüs. Bunun daha da genişletilerek yükseköğretim yapmakta olan gençleri de içine alması gerekir. Hatta eğitim çağı dışında genel olarak Türk aydınının okuması gerekli eserlerin de bir listesi üzerinde çalışmalar yapılmalıdır.

ROMAN

Toplumların ve fertlerin başından geçmiş veya geçmesi mümkün olayları geniş olarak ayrıntılarıyla anlatan yazı türüne **roman** denir.

- Yaşanmış ya da yaşanabilir olaylar anlatılır.
- Geniş bir zaman dilimini kapsar.
- Olayla ilgili yer ve zaman bellidir.
- Hikâyeye göre uzun eserlerdir.
- Karakter sayısı fazladır.

Örnek

Hâli vakti yerinde bir adam olan Adnan Bey, kırk kırk beş yaşlarında bir İstanbul beyefendisidir. Karısı bir süre önce ölmüştür. Adnan Bey, genç kızlık çağına girmek üzere olan kızı Nihal ve daha küçük yaşta bulunan oğlu Bülent'le birlikte, oldukça sakin bir yaşayış sürdürmektedir. Konaklarında bazı yardımcıları da bulunmaktadır. Ailenin yaşayışı böyle sürüp giderken o zamanın gözde gezinti yerlerinden biri olan Göksu'da yaptıkları sandal sefalarından, Firdevs Hanımlarla tanışır...

DESTAN

Bir ulusun kahramanlıklarını, savaşlarını, büyük toplumsal olaylarını anlatan ve genellikle şiir (nazım) biçiminde oluşturulan eserlere **destan** denir.

- Yazı türleri içinde en uzun olanıdır.
- Efsaneden sonra bilinen en eski türdür.
- Sözlü edebiyat ürünüdür; ancak sonradan yazıya geçirilen destanlar da vardır.
- Olağanüstü olaylar ve kahramanlar vardır.
- Destan kahramanları yarı tanrısal nitelikler taşıyan han, hakan ve kağan gibi kişilerdir.

Örnek

Uygurların vatanında "Hulin" isimli bir dağ vardı. Hulin Dağı'ndan Tula ve Selenge isimli iki ırmak akardı. Bir gece oradaki bir ağacın üzerine gökyüzünden ilâhi bir ışık indi. İki ırmak arasında yaşayan halk bunu dikkatle izlediler. Daha sonra ağacın gövdesinde şişkinlik oluştu, ilâhi ışık, dokuz ay on gün şişkinlik üzerinde durdu. Ağacın gövdesi yarıldı ve içinden beş çocuk görüldü. Bu ülkenin halkı bu çocukları büyüttü. En küçükleri olan Buğu Han büyüyünce hükümdar oldu. Ülke zengin, halk mutlu oldu.